The background is a soft, textured purple watercolor wash. A prominent, dark purple, irregularly shaped blotch is centered on the left side. The overall effect is ethereal and artistic.

~ ~ Säätämö-minitaidekaappi ~ ~

Säätämö-minitaidekaappi

Sää ympäröi meidät, se on kaikkialla ja muuttuu jatkuvasti. Päivästä toiseen, joka puolella maapalloa... aikojen alusta asti. Sää on myös muutakin kuin sadetta, tuulta, pilviä, sateenkaaria, auringonpaistetta ja salamoita. Se vaikuttaa mielialaamme, tekemisiimme, pukeutumiseemme, liikkumiseemme ja syömiseemme.

Me myös puhumme säästä paljon.

Sää on kätkeyty lahoavien lehtien syksyiseen tuoksuun ja auringon säteiden kosketukseen iholla. Se virtaa sisään kylmänä ilmaana keuhkoihin ja salpaa hengityksen, kun katselit upeaa auringonlaskua. Sää on virkistävää kuin sukellus viileään järveen, makeaa ja kirpeää kuin puun vierellä syöty omena, tunnelmallista kuin kirjan lukeminen kynttilänvalossa kylmänä ja pimeänä talvi-iltana...

Ennen kuin ihmiset keksivät erilaisia välineitä ja instrumentteja sään mittaamiseen ja ennustamiseen täytyi luottaa havain-

toihin, muistiin ja toisille kerrottujen tarinoiden muodossa tapahtuvaan tiedonsiirtoon. Toivon, että Säätämö-minitaidekaappi rohkaisee tutkimaan ja ihmettelemään arkipäivämme pienimpiäkin asioita, jotka usein jäävät huomaamatta.

Oulussa 17. tammikuuta 2022

Michaela Casková

Säätämö-minitaidekaappi, johon tähän vihkonen kuuluu, on Michaela Caskován (s. 1988, Tšekkoslovakia, nyk. Tšekin tasavalta) tekemä taideteos, joka kannustaa säähavaintojen tekemiseen ja ympäristön tutkimiseen.

Michaela Casková on kuvataiteilija, taidekasvattaja, suunnittelija, vaeltava puutarhuri ja keräilijä, joka seuraa ilmakehän ilmiöitä, arkitodellisuutta ja säätiloja. Hänen työkaluihinsa kuuluvat muun muassa kävelminen, havaintojen tekeminen, kysyminen, keskusteleminen, hiljaa oleminen, kuunteleminen, kuvitteleminen, poimiminen, kerääminen, karttojen laatiminen sekä piirtäminen.

Yhdessä tekeminen, oleminen ja oppiminen inspiroi Michaelaa hänen osallistuessaan erilaisiin yhteistyöprojekteihin ja poikkitaiteellisiin hankkeisiin. Michaela on Kainuun Hyrynsalmella toimivan Mustarinda-yhdistyksen aktiivijäsen.

www.naposedu.cz

Säätämö-minitaidekaappiin kuuluu:

- 2 taittuvaa ovea, joihin on upotettu vesivärimaalauksia
 - 9 liukuvaa kehystä, joihin on prässätty vesivärimaalauksia
 - 2 vetolaatikkoa, jotka sisältävät pieniä aarteita ihmeteltäviksi ja katseltaviksi
 - 1 vetolaatikko, jossa on vihkonen.
- Vihkonen sisältää säähän liittyviä tarinoita ja päiväkirjamerkintöjä, sekä tehtäväideoita sisälle ja ulos

Minitaidekaapin käyttö:

Aseta taidekaappi pöydälle ennen ovien avaamista. Koska kaappi on pieni, sitä pitää tarkastella läheltä. Päiväkodeissa kaappia voidaan tutkia pienissä ryhmissä yhdessä aikuisen kanssa.

Jotkin esineistä ovat hauraita. Liukukehykset ja laatikot (paitsi vihkon sisältävä laatikko) ovat kiinteitä eikä niitä voi vetää kokonaan ulos kaapista.

Mitä tämä vihko sisältää?

Käsissäsi oleva vihko on minitaidekaapin käyttöohje. Löydät siitä ideoita sekä taidekaapin että sään tarkastelemiseen.

Vihkossa on:

- lyhyitä tekstejä säästä eri vuodenaikoina sekä ideoita ulko- ja sisäpuuhiin
- merkintöjä taiteilijan sääpäiväkirjasta, jota hän on pitänyt päivittäin muutettuaan Suomeen vuonna 2016
- luonnosta kerätyistä materiaaleista – marjoista, yrteistä, lehdistä, sienistä, puiden kuoresta, savesta – valmistettujen musteiden värikartta. Ainekset on kerätty metsistä, niityiltä ja merenrannoilta, oikeastaan ihan kaikenlaisista paikoista. Useimmat taidekaapissa olevista teoksista on maalattu näillä musteilla, ja niiden innoittajina ovat toimineet pienet ja suuret säähän liittyvät tarinat.

KEVÄT

Mitä värit ovat? Jotta voi nähdä värejä, pitää olla valoa. Ilman valoa ei ole värejä.

Tähän vuodenaikaan auringonvalon määrä alkaa lisääntyä. Aurinko sulattaa lunta ja värejä alkaa näkyä enemmän. On täydellinen aika tarkastella sitä, kuinka välttämätön suurin valon- ja lämmönlähtemme aurinko on elämälle maapallolla.

Värejä ilmestyy näkyviin, kun ruoho alkaa kasvaa, puut puhkeavat lehteen, maa paljastuu lumen alta ja ensimmäiset kukat ilmestyvät. Pian sen jälkeen, kun lumi on sulanut pois, näemme lisää merkkejä elämästä: monet linnut palaavat pitkiltä muuttoretkiltään etelän lämmöstä. Palatesaan tänne, ne ovat valmiina pyydystämään vasta heränneitä hyönteisiä ja aloittamaan pesinnän.

Tiesitkö, että hyönteiset ovat taitavia ennustamaan säätä? Ne voivat olla levottomia lämpiminä päivinä ennen lähestyvää myrskyä. Perhoset lentävät piiloon sadeписа-

roilta ja mehiläiset pysyvät lähellä pesiään.

Entäpä sinä? Väsyttääkö sinua joskus, kun sää on liian kuuma, tai oletko nälkäinen, kun sää on liian kylmä? Nukuttaako sateella? Oletko täynnä energiaa, kun aurinko paistaa?

Kokeile näitä:

- **Tarkkaile vuodenaikojen vaihtumista**

Valitkaa paikka, esimerkiksi puu, pensas tai kivi, ja ottakaa tavaksi kävellä sinne säännöllisesti tekemään havaintoja mitä paikalla tapahtuu eri vuodenaikoina ja erilaisissa säätiloissa. Voitte myös tarkkailla ja juhlistaa paikalla aurinkoa kevät- ja syyspäiväntasauksen, sekä kesä- ja talvipäiväntasauksen aikaan.

- **Sääpäiväkirja**

Aloittakaa ryhmän oma sääpäiväkirja ja seuratkaa säätä. Sääpäiväkirja voi olla hyvin simppeleitä: riittää kun kalenteriin piirretään esimerkiksi pilven, sadepisaran, lumihiutaaleen tai auringon kuva joka aamu.

Voitte myös jutella vaatteista ja muista varusteista, kuten päähineistä, sateenvar-

joista ja aurinkolaseista, joita ulkona leikkimiseen tarvitaan erilaisissa sääolosuhteissa.

KESÄ

Mikä saa männynkävyt aukeamaan?
Milloin muurahaiset avaavat ikkunansa?

Männynkävyt aukeavat kuivalla säällä, kun aurinko paistaa ja olosuhteet siementen päästämiselle tuulen mukaan ovat juuri oikeat. Kostealla säällä kävyt sulkeutuvat. Ne voivat avautua ja sulkeutua lukematonta kertaa odottaessaan oikeaa siementen lennolle. Myös kukkivat kasvit avaavat ja sulkevat terälehtensä. Monet kukat avautuvat aurinkoisina päivinä toivottamaan pölyttäjähönteiset tervetulleiksi makealle mesiaterialle, ja sulkeutuvat sateella sekä öisin. Jotkin kukat kuitenkin aukeavat yön pimeydessä yöhyönteisiä, kuten koiperhosia varten.

Myös muurahaisten avulla voi päätellä säätilasta monenlaisia asioita. Muurahaiset ovat ahkeria ja tärkeitä puurtajia. Ne levittävät siemeniä ja sienten itiöitä liikkuessaan asioillaan. Aurinkoisella ja kuivalla säällä muurahaiset avaavat ikkunansa – pienet sormenkokoiset reiät joka puolella muura-

haispesää – ja sulkevat ne sateen lähestyessä.

Entäpä kastemadot? Ne ovat puutarhurien ystäviä, sillä ne pitävät maaperän kuohkeana ja auttavat valmistamaan humusta, vahvaa ja ravinnerikasta multaa. Kastemadot osaavat myös ennustaa sadetta. Ne poistuvat maanalaisista tunneleistaan sateen lähestyessä, ennen kuin tunnelit ovat täynnä vettä. Sen vuoksi niitä voi nähdä sateella maan pinnalla.

Mitä sinä teet, kun aurinko paistaa? Mitä teet sateella?

Muuttuuko valo säätilan myötä? Entä se, miltä ilma tuoksuu ja tuntuu? Miltä ulkona kuulostaa?

Kokeile näitä:

• Musteita luonnosta

Kesällä luonnossa kasvaa monenlaisia marjoja, hedelmiä ja vihanneksia. Useiden kasvien värit ovat kirkkaita ja voimakkaita. Esimerkiksi mustikoilla, vihreillä lehdillä ja kukkien terälehdillä voi maalata paperille vain puristamalla niitä sormien välissä ja

painamalla paperia niillä.

Kerää ruohoa, multaa, kaarnaa ja marjoja ulkoa (tai vaikka keittiöstä) – mitä tahansa millä voit jättää jälkiä. Ota iso paperi tai vanha lakana, jolle kokeilet piirtää ja maalata keräämilläsi luonnonmateriaaleilla. Minkälaisia jälkiä niistä jää?

- Voit myös keittää luonnon antimista mustetta ja maalata siveltimillä.

Näin teet kotitekoista mustetta:

1. Kaada 2 kupillista vettä ja 1 kupillinen kasvimateriaalia (lehtiä, juuria, kuorta) pieneen kattilaan. Jos käytät marjoja tai muuta materiaalia, jossa on paljon nestettä, tee päinvastoin: 1 kupillinen vettä, 2 kupillista marjoja.

2. Lisää 2 teelusikallista etikkaa ja yksi teelusikallinen suolaa.

Lämmitä seos mutta älä anna sen kiehua (yritä pitää lämpötila 70–80 asteessa). Kuumenna seosta kaksi tuntia välillä sekoittaen.

Kahden tunnin jälkeen lopeta kuumennus ja anna seoksen jäähtyä.

Suodata neste siivilän läpi. Jos kasvihiukaset ovat hyvin pieniä, voit suodattaa nesteen myös kankaan läpi. Kaada muste puhtaisiin lasiastioihin ja lisää säilöntäaineksi yksi mausteneilikka. Musteet säilyvät jääkaapissa jopa vuoden ajan.

SYKSY

Millaista liikehdintää syksyllä tapahtuu? Mihin säätilan muutos vaikuttaa ensimmäiseksi? Ehkä sormiin ja varpasiin?

Alkusyksystä sadonkorjuu on täydessä vauhdissa. Metsässä on kostea ja paljon kaikkea: värikkäitä lehtiä, liikettä, hahmoja ja muotoja. Eläimet valmistautuvat talveen. Monet linnut keräävät voimia pitkää muutoretkeä varten.

Monet eliöt reagoivat herkästi sään ja ilmaston muutoksiin. Eräs niistä on ihmeellinen jäkälä. Jäkälä on monissa paikoissa, ja niitä pidetään yleensä merkinä puhtaasta ilmasta. Katso ympärillesi. Löydätkö jäkälää kivien päältä tai puusta, tai jopa talojen seinistä ja katoilta?

Syksyllä voit taas tavata kastemadot – ehkä kasvimaalla kun perunoita nostetaan. Vaikka kastemadolla ei ole silmiä, se tuntee auringonpaisteen ja aistii lähestyvän talven. Kun päivät lyhenevät, kastemadot kaivautuvat syvemmälle maahan, kietou-

tuvat pieniksi palloiksi ja pysyvät maan alla kevääseen saakka. Mitkä muut eläimet rakentavat pesiä ja etsivät suojapaikkaa talveksi?

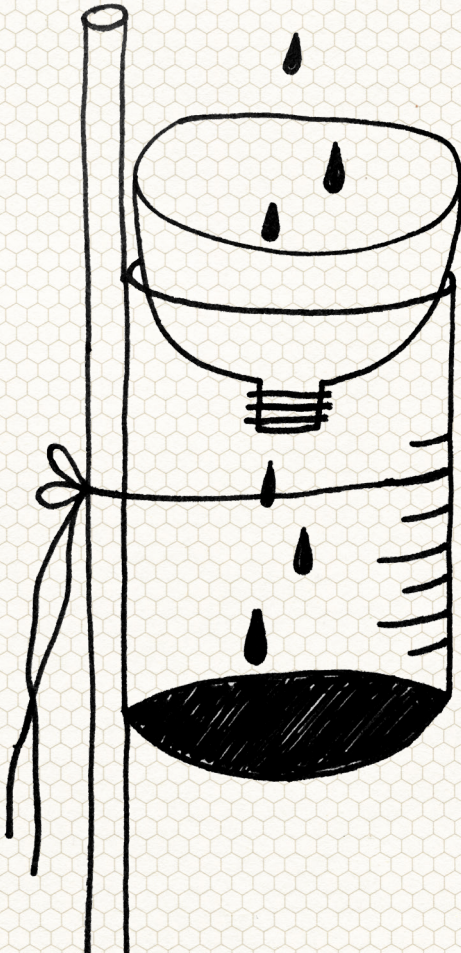
Missä karhu, kettu, käärme ja jänis ovat talvella? Minne sinä menet, kun on kylmä ja sataa?

Kokeile näitä:

• Sademittari

1. Leikkaa muovipullosta yläosa kuvassa esitetyllä tavalla.
2. Käännä pullon yläosa ylösalaisin suppiloksi ja teippaa osat yhteen vahvalla teipillä. Sademittari on valmis!
3. Aseta sademittari ulos avoimelle paikalle. Jotta tuuli vie sademittaria, kiinnitä se maahan työnnettyyn puukeppiin vahvalla teipillä tai narulla.
4. Odota sadetta. Sateen jälkeen mittaa viivoittimella paljonko sadetta on tullut. Tyhjennä sademittari mittauksen jälkeen.

5. Ihannetapauksessa mittari tarkistetaan 24 tunnin välein, mutta mittauksen kanssa voi tietenkin ottaa rennosti!

TALVI

Mikä on pilvi? Voiko pilven läpi juosta? Mitä lumi on? Miksi talvella on niin pehmeää ja hiljaista? Mistä tiedät, että pian sataa? Voiko oman hengityksen nähdä? Voiko pilviä tehdä itse?

Talvisin sataa paljon. Taivaalta tulee vettä monissa eri muodoissa ja erilaisilla voimakkuuksilla.

Pilvet muodostuvat jo maan pinnalla. Lämmin ilma nousee ylöspäin ja jäähtyy korkealla viileässä ilmassa. Et ehkä näe niitä, mutta joka puolella ympärillämme on aivan pieniä vesihiukkasia. Ne ovat niin pieniä ja keveitä että ne kelluvat ilmassa, ja kun ne nousevat ylös ja kerääntyvät yhteen, syntyy pilviä!

Joskus pilvet roikkuvat niin alhaalla, että ne koskettavat maata, ja silloin niiden läpi voi vaikka juosta. Sitä sanotaan sumuksi.

Pilvet, jotka ovat hyvin valkoisia ja hyvin korkealla, muodostuvat jääkiteistä, hyvin

pienistä jäätyneistä vesipisaroista, koska ylhäällä taivaalla on jäätävän kylmää! Kun pienet pisarat ja kiteet ovat keränneet niin paljon vettä, että niistä tulee liian raskaita, ne eivät enää pysy ilmassa vaan putoavat kohti maata. Silloin taivaalta tulee lunta, sadetta, tihkua, räntää tai rakeita.

Juuri sataneeseen lumeen on ihana hypätä. Se tuntuu siltä kuin sukeltaisi pilveen. Tuoreessa lumikerroksessa on paljon ilmaa. Lumihuutaleiden välissä oleva ilma vaimentaa ääntä kuin paksu villahuopa. Lumi myös suojaa maata jäätymiseltä, toimii eristeenä, huolehtii maaperän kosteudesta ja lämmöstä ja suojaa kasveja.

Kun sade lähestyy, ihmiset sulkevat ikkunansa, ja sateen jälkeen ilma on viileämpää. On aika pukea lisää vaatekerroksia päälle ja viedä kumisaappaat, sadetakki ja sateenvarjo valmiiksi oven viereen. Olipa vuoden-aika mikä tahansa, on aina jännittävää mennä ulos sateen jälkeen. Keväällä ja kesällä sade on hyvin erilaista kuin talvella. Keväällä linnut alkavat laulaa heti sadekuuron jälkeen ja ilma tuntuu raikkaalta,

kun siitepöly ja muu pöly on huuhdeltu pois.

Kokeile näitä:

• Tee pilviä!

Kun ulkona on tarpeeksi kylmää ja puhallat kylmään ulkoilmaan lämmintä ilmaa, muodostuu pilviä. Sinun oma hengityksesi on nyt tuulta! Taivaalla olevat pilvet muodostuvat lähes samalla tavalla.

• Lumen syvyyden mittaaminen

Sademääriä voidaan mitata myös talvisin. Talvella sade tulee useammin lumena kuin sadepisaroina. Tee puutikku, johon on merkitty senttimetriasteikko, ja pystytä se ulos avoimelle paikalle. Mittari kertoo, miten lumikerros kasvaa tai kutistuu.

Sääpäiväkirja

Otteita taiteilija Michaela Caskován sääpäiväkirjoista vuosien varrelta.

13/2/2017

+3 °C, 65 cm lunta, Mustarinda, Kainuu
Aurinkoista ja tuulista. Pilvet liikkuvat
valtavina taivaan halki. Alemmat pilviker-
rokset tulevat lännestä, ylemmät pohjoi-
sesta. Talon katolta putosi paljon lunta.
Puut ovat menettäneet lumipeitteensä ja
yhtäkkiä on taas värejä. Lumen sulamisessa
on aina jotain surullista. Samoin lämpi-
missä päivissä keskellä talvea.

12/3/2018

0,2 °C / -2,1 °C, 5 m/s, 22 cm lunta, Kallio,
Helsinki
Osittain pilvistä. En näe ikkunastani mitään
pariin kuukauteen. Taloa remontoidaan ja
ikkunat peitetään suojamuoveilla. Tuntuu
kuin olisin kasvihuoneessa. Joutsenet ovat
palanneet Utön saarelle. Kello 14.17: Lumi-
myrsky. Kevätpäiväntasausta vietetään pian.

29/4/2017

-7 °C / -8,3 °C, 2 m/s, 101 cm lunta,
Mustarinda, Kainuu
Kirkas aurinkoinen päivä. Heijastuva
aurionvalo sattuu silmiin sisälläkin, ja
tarvitsen aurinkolaseja jopa työhuonees-
sani. Levitän tuhkaa lumen päälle kasvi-
maalla, jotta se sulaisi nopeammin ja pääsi-
simme puutarhatöihin ennen kesäkuun
alkua.

29/5/2017

9 °C / 0,2 °C, 3 m/s, 16 cm lunta,
Mustarinda, Kainuu
Öisin on vieläkin hyvin kylmää. Pidän vielä
talvihattua ja lämmintä takkia, mutta lumi
sulaa nopeasti. Yrttispiraalit ovat jo näky-
vissä puutarhassa. Päivät ovat pidempiä
ja valoisampia. Olen joutunut laittamaan
verhon huoneeni ikkunaan voidakseni
nukkua. Linnut saapuvat etelästä mutta
hyönteisiä ei vielä näy. Huolehdin miten
linnuille käy pitkän matkan jälkeen, jos
niille ei ole riittävästi ruokaa.

20/7/2019

21 °C / 8.3 °C, 1 m/s, Kainuu

Kesä on palannut!

Menen Suolijärvelle N:n luo. Teemme heinää viikatteilla ja haravoilla! Illalla istutin saksankirveliä kasvamaan kasvihuoneen viereen.

23/8/2019

20 °C, Mustarinda, Kainuu

Tänään on ollut kaikenlaista säätä. Aurinkoista, tuulista, pilvistä, sateista, myrskyäkin. Kävin nopeasti uimassa Ypykkäjärvessä. Järven vesi on viileää kesälläkin. Keräsin järven rannoilta muovikasseihin monta kiloa punavyöseitikkiä villan värjämistä ja mustetta varten. Katajanmarjoja ei yllättäen löytynyt lainkaan.

17/10/2020

8,1 °C / 3,6 °C, 3 m/s, Suomenlinna,

Helsinki

Syksy on ollut yllättävän lämmin eikä sateisia päiviä ole ollut vielä juuri lainkaan. Tähän päivään mennessä – mutta nytkin tuli vain pari lyhyttä kuuroa. Lapinlahdessa työhuoneeni edustalla oleva lehtikuusi ei

ole vielä kellastunut. Ehkäpä ensimmäisen pakkasyön jälkeen? Kerään käpyjä tervalepän alta ja keitän pudonneita lehtiä, punajuuria ja avokadonkuoria. Astri opettaa minulle, miten voin tehdä vesivärejä ja väriliituja omista väriaineista. Hengityksen salpaava tuuli joissakin saaren osissa. Ruusunmarjat melkein valmiita poimittaviksi. Yöllä satoi raskaasti.

12/11/2020

0,4 °C, kosteus 100 %, 1 m/s, 3 cm lunta, Mustarinda, Kainuu

Aamulla oli sumuista, mutta aurinko näyttyi taas hieman ennen auringonlaskua. On myös hyvin kosteaa. Maassa oleva lumi sulaa loskaksi. Ilma muistuttaa minua kevästä. Joka puolella on hyvin hiljaista. Kuuluu vain katolta valuvan sulamisveden tippumista. Lintulaudalla vierailee säännöllisesti noin kymmenen harmaa- ja sinitaista. P. pitää niistä hyvän huolen.

Värikartta

Näytteitä väreistä, joita on käytetty taidekaapin teoksissa. Monet niistä ovat taiteilijan itse luonnosta keräämistään aineksista valmistamia musteita ja maaleja.

Saksanpähkinä

Kurkuma

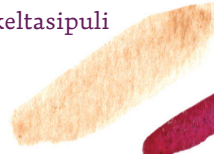
Punasipuli

Punajuuri

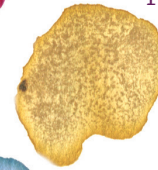
Veriseitikki + keltasipuli

Punajuuri

Poimulehti

Veriseitikki

Punakaali

Harmaamustesieni

Punasipuli

Savi

Karpalo + puolukka + katajanmarja + mustikka

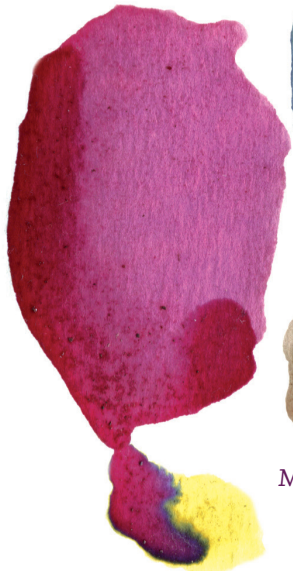
Tehdasvalmisteinen väri

Savi

Marjasekoitus

Punakaali

Punajuuri

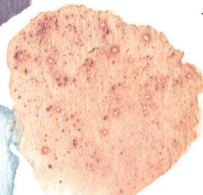
Tehdasvalmisteinen väri

Tehdasvalmisteinen väri

Punavyöseitikki

Marja-aronia

Keltasipuli

Ruusunmarja + Samettikukka

Tehdasvalmisteinen väri

Mustikka + kirsikka

Mulperin marja

Veriseitikki

Samettikukka

Tekijät

**The Weather Cabinet /
Säättämö-minitaidekaappi**

Teos ja tekstit: Michaela Casková

Vihkon taitto: Michaela Casková

**Tilaustyön kuratointi ja tekstien editointi:
vastuumuseotutkija Selina Väliheikki,
selina.valiheikki@ouka.fi**

**Puutyöt: museomestarit Mika Siekkinen ja
Mirva Ahmakallio**

**Materiaalikonsultointi ja konservointi:
konservaattori Aino Sainio**

Käännökset ja oikoluku: Antti Autio

**Oulun taidemuseon tilausteos
2021–2022**